
Abraham ibn Ezra asztrológiai művei

Abraham ibn Ezra olyan sokat írt és olyan jelentős hatással volt az utókorra, hogy műveinek és azok utóéletének vizsgálata „*labour of love*”, vagyis olyan munka, amit az ember csak a téma iránt érzett szerelemtől hajtva végez el – így fogalmazott a középkori asztrológia és a csillagászat történetének megkerülhetetlen szaktekintélye, *John D. North* 1986-os *Horoscopes and History* című monográfiájában.¹ Ez a munka érkezett mérföldkőhöz, amikor 2017-ben megjelent ibn Ezra nagyobb lélegzetvételű asztrológiai művei közül az utolsó, a *Re'shit hokmah* héber nyelvű kritikai kiadása és angol fordítása *Shlomo Sela* jóvoltából.²

Jelen ismertetés a kiadvány nyelvészeti-filológiai szempontú értékelésére nem vállalkozhat, ellenben némileg rendhagyó módon azt tűzi ki célul, hogy megismertesse az olvasót az itthon talán kevésbé ismert középkori szerzővel és azzal a párját ritkító szövegkiadói vállalkozással, melynek gyümölcse a legutóbb megjelent kötet.

Az elsősorban Biblia-komentátorként ismert *Abraham ibn Ezra* 1089/1092 körül született Tudelában, a zaragozai muszlim királyságban (az egyes publikációkban olvasható Toledo téves). Később Córdobában élt. Életének első felében bejárta Spanyolországot, és eljutott Észak-Afrikába is. Nagyjából ötvenéves korában, 1140 körül kezdett el utazgatni Európában, ahol a helyi zsidó közösségeket látogatta sorra. Útjának állomásai: Róma (1140–1142), Pisa (1143) és Lucca (1145. május), Mantova (1145. október), Verona (1146); Bé-

---

1 North az asztrológiai házrendszerek történetének kapcsán írja, hogy: „Abraham ibn Ezra wrote much and was much copied, and it would be a labour of love to trace the history of this one small component of his work.” J. D. North: *Horoscopes and History*. London : Warburg Institute : University of London, 1986. 25.

2 A szövegben a héber és az arab tulajdonnevek az angol nyelvű szakirodalomban használt alakjukban szerepelnek.

ziers (1148. június), Narbonne (1148–1154 k.); Évreux, Rouen vagy Dreux (1153, 1155, 1156, 1156. december 16.), Angers (1154); London (1158. december 6., 1160). Feltehetőleg 1160 után bekövetkezett halálának helye nem ismert.³

Ibn Ezra az ún. XII. századi fordítók⁴ kortársa volt: ők ismertették meg a latin Nyugatot az arab (és közvetve görög) tudományosság legnagyobb részével. Ibn Ezra azonban nem fordításokkal ajándékozta meg Európát – egyetlen említésre méltó fordítása ibn al-Muthannā kommentárja al-Khwārizmī tábláihoz (a három változatból az ún. „pármai változat”) – hanem saját művek írásával hozta közelebb kortársaihoz az arab tudományt, elsősorban az asztrológiát és a csillagászatot. Ibn Ezra betutazta Itália, Franciaország és Anglia jelentős részét, műveit pedig feltehetően valamilyen helyi patronusnak dedikálta. A fennmaradt szegényes bizonyítékok alapján úgy tűnik, ibn Ezra a tollából élő értelmiségi ember előfutára volt. Ez ugyanakkor azt is jelenti, hogy legtöbb műve több, két vagy három, esetleg négy változatban is fennmaradt az utókor számára. Asztrológiai írásainak a legkorábbi változata még Itáliában készült 1146-ben, ám ez elveszett. Az általunk ismert első teljes szerkesztés Béziersben született 1148 júniusa és novembere között. A második szerkesztés 1154-ben, észak-francia területen íródott. Egy harmadik szerkesztésnek csak töredékei maradtak fenn.

Ibn Ezra művei együtt egy hétkötetes asztrológiai „enciklopédiát” adnak ki, melynek célja az volt, hogy megismertesse a korabeli olvasót az asztrológia területének egészével. Ezek közül a legelső a *Re'shit hokhmah* („A bölcsesség kezdete”), melynek kezdő sorai a 111. (más számozás szerint 110.) zsoltár 10. versét idézik: „Az Úr félelme a bölcsesség kezdete.” Ezt követi a *Sefer ha-te'amim* („Okok könyve”), mely tulajdonképpen egy kommentár az előző műhöz, és az abban foglalt tételek okait magyaráz-

---

3 Charles Burnett: Hebrew and Latin Astrology in the Twelfth Century: the Example of the Location of Pain. *Studies in History and Philosophy of Biological and Biomedical Sciences* 41. (2010) 70–75., 71.

4 A természettudományok terén a legjelentősebbek: Bath-i Adelard (Adelardus Bathensis, 1080 k.–1152 k.), Sevillai János (Johannes Hispalensis et Limiensis, *fl.* 1127–1145), Tivoli Platón (Plato Tiburtinus, *fl.* 1134–1145), Santallai Hugó (Hugo Sanctalliensis, *fl.* 1140–1145), Karintiai Hermann (Hermannus Dalmata, Hermannus Secundus, 1100 k.–1155 k.), és közülük a leghíresebb, Cremonai Gerhard (Gerardus Cremonensis, 1114 k.–1187). Tevékenységükkel az utóbbi időszakban Charles Burnett foglalkozott nagyszámú, igen jelentős tanulmányában.

za el. Ezután külön mű tárgyalta a születési horoszkópokat (*Sefer ha-moladot*), az orvosi asztrológiát (*Sefer ha-me'orot*), a kérdő horoszkópokat (*Sefer ha-she'elot*) és az elekciónkat (*Sefer ha-mivharim*). A sort a politikai asztrológiával foglalkozó (*Sefer ha-olam*) zárta. A művek, bár különálló könyvek, valóban egységes „szövetet” képeznek azáltal, hogy ibn Ezra keresztthivatkozásokkal utal előre és vissza „enciklopédiájában”. Néha utólag is beleszűrt egy-egy gondolatot már elkészült könyveibe.

Ibn Ezra sajátos szerző abból a szempontból is, hogy műveiben nem törekedett a forrásaiban talált ellentmondások kényszeres feloldására és elsimitására. Konzisztens, élénk gondolkodó volt, aki szívesen ütköztette az egyes szaktekintélyek ellentmondó véleményeit egymással. Így „tudományos vitákról” tudósít számunkra – azért csak idézőjelben, mert az általa említett tekintélyek általában nem voltak egymás kortársai.

Ibn Ezra érdeme továbbá a héber nyelvű asztrológiai szaknyelv megteremtése. Előtte csak Abraham bar Hiyya (1065 k.–1136 k.) írt héber nyelven asztrológiai témákról, ám jóval kisebb terjedelemben. Egységes héber asztrológiai terminológia szigorú értelemben nincs is, mert a két szerző nagyon gyakran más-más terminusokkal írja le ugyanazt a fogalmat. Ibn Ezra eljárására és egyúttal vallási beállítottságára is nagyon jellemző, hogy arab asztrológiai vagy csillagászati terminusokat soha nem vesz át, hanem szigorúan bibliai kifejezésekkel helyettesíti őket, másodlagos értelmet adva azoknak. Ezzel a gyakorlattal véleményem szerint mintha kimondatlanul azt a véleményt is kifejezné, hogy héber tudományosság márpedig a görögök és arabok előtt és tőlük függetlenül is létezett – ez a gondolat népszerű volt a zsidó szerzők körében.

Ha ibn Ezra héber nyelvű enciklopédiája nem is, a különböző szerkesztések latin nyelvű fordításai ismertek és elterjedtek voltak a középkori Európában. Ibn Ezra műveit Hendrik Bate van Mechelen kérésére a zsidó Hagin fordította le Párizsban héberről ófranciára. Ibn Ezra későbbi fordítói, a párhuzamosan dolgozó Hendrik Bate van Mechelen és Pietro d'Abano az ófrancia változatot ültették át latinra.⁵ Arnoul de Quincam-

---

5 Bár Hendrik Bate és Pietro d'Abano fordításai függetlenek egymástól, az a tény, hogy: 1) ugyanazon az ófrancia fordításon alapulnak, 2) Hendrik Bate és Pietro d'Abano az a két szerző, aki kiterjedten idéz az *Excerpta de secretis Albumasar*ból (lásd: Graziella Federici Vesco-vini: 'Albumasar in Sadan' e Pietro d'Abano. In: La diffusione delle scienze islamiche nel Medio Evo europeo. Convegno internazionale promosso dall'Accademia Nazionale →

poix (másként Quinquempoix), IV. (Szép) Fülöp francia király orvosa Pietro d'Abano fordításának gyenge minőségét látva fordította újra ibn Ezra szövegeit, feltehetően szintén ófranciáról. Egyes könyveknek később katalán, ókasztiliai és (történeti) angol fordítása is készült.⁶

Hendrik Bate és Pietro d'Abano jóvoltából tehát 1292 végére, 1293 elejére ibn Ezra teljes asztrológiai enciklopédiája olvasható volt latin nyelven is. Fontos megjegyezni azonban, hogy a latin fordítás egyes könyvek esetében az 1148-as szerkesztés alapján készült, míg más könyveknél az 1154-es változatot ismerjük latinul.

Ibn Ezrától nem csak héber, hanem latin nyelven keletkezett művek is fennmaradtak.⁷ Ezek az asztrológia gyakorlati műveléséhez szükséges csillagászati ismeretekkel foglalkoznak (asztrolábium, bolygómozgástáblázatok), és észak-francia területen keletkeztek az 1150-es években, a héber nyelvű asztrológiai enciklopédiához hasonlóan szintén több (legalább két) változatban. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy ezek közül a művek közül némelyik héber és latin változatban is ismert, ám ezek nem fordításai egymásnak. A latin változatok keletkezésének pontos módja (ibn Ezra maga fogalmazta latinul őket, vagy esetleg diktálta valakinek, aki rögtön latinra fordította?) tudomásom szerint nem egyértelmű.

Ibn Ezra héber nyelvű asztrológiai műveinek szövegkiadása és angol fordítása 2007 óta tart. Ezt a monumentális munkát *Shlomo Selán*ak köszönhetjük. Sela, az asztrológus ibn Ezra legjelentősebb kutatója először is 2003-ban egy monográfiában mutatta be ibn Ezra tudományos munkássá-

---

dei Lincei ... Roma, 2–4 ottobre 1984. Roma : Accademia Nazionale dei Lincei, 1987. (Accademia Nazionale dei Lincei. Fondazione Leone Caetani) 29–55., 53–55.), összeköti személyüket. A kapcsolódási pontot talán Pietro d'Abano 1293-tól kezdődő párizsi tartózkodása jelenti, bár egy évvel korábban Hendrik Bate is járt Itáliában.

6 Ibn Ezra műveinek fordítástörténetét először Raphael Levy dolgozta föl alaposan mára már kissé elavult tanulmányában. Raphael Levy: *The Astrological Works of Abraham ibn Ezra. A Literary and Linguistic Study with Special Reference to the Old French Translation of Hagin*. Baltimore : The Johns Hopkins Press ; Paris : Les Presses Universitaires de France, 1927. (The Johns Hopkins Studies in Romance Literatures and Languages ; 8.). Ibn Ezra műveinek fordításaira és kézírataira naprakészebb szakirodalom: Renate Smithuis: *Abraham Ibn Ezra's Astrological Works in Hebrew and Latin: New Discoveries and Exhaustive Listing*. Aleph No. 6 (2006) 239–338.

7 Részletesen lásd: Renate Smithuis: *Science in Normandy and England under the Angevins. The Creation of Abraham Ibn Ezra's Latin Works on Astronomy and Astrology*. In: G. Busi ed.: *Hebrew to Latin, Latin to Hebrew. The Mirroring of Two Cultures in the Age of Humanism*. Berlin, Torino: Nino Aragno Editore, 2006. 23–57.

gának kontextusát és jellegzetességeit.⁸ Ezt követte a szövegkiadások sora: először 2007-ben a *Sefer ha-te'amim*,⁹ 2010-ben a *Sefer ha-olam*,¹⁰ 2011-ben a *Sefer ha-mivharim*, *Sefer ha-she'elot* és a *Sefer ha-me'orot* különböző változatai egyetlen kötetben,¹¹ majd 2013-ben a *Sefer ha-moladot* és az enciklopédia többi tagjánál későbbi keletkezésű *Sefer ha-tequfah*.¹² Ezt a sort zárta ibn Ezra legkorábbi asztrológiai művének, a *Re'shit hokhmah*-nak a 2017-ben megjelent kiadása, melyhez a szerkesztő és fordító hozzátette ibn Ezra egy kevésbé ismert asztrológiai munkáját, a szintén bevezető jellegű *Mishpetei ha-mazzalotot*. Talán érzékelteti a vállalkozás monumentalitását, hogy az eddig megjelent kötetek összterjedelme 2868 oldal.

A jelen kiadás a *Re'shit hokhmah* két változata közül az elsőt tartalmazza, mely 1148. június-júliusban készült. (A második változat csak töredékesen maradt fenn.)¹³ A könyv népszerűségét és hatását jelzi, hogy 70 kézírata maradt fenn. A XII. század végén dél-franciaországi rabbik Maimonidésznek írt levelükben idéznek is a műből.¹⁴ A kéziratok nagy

8 Shlomo Sela: Abraham ibn Ezra and the Rise of Medieval Hebrew Science. Leiden ; Boston : Brill, 2003. (Brill's Series in Jewish Studies ; 32.)

9 Abraham ibn Ezra: The Book of Reasons. A Parallel Hebrew-English Critical Edition of the Two Versions of the Text. Edited, translated and annotated by Shlomo Sela. Leiden ; Boston : Brill, 2007. (Études sur le judaïsme médiéval ; 35.)

10 Abraham ibn Ezra: The Book of the World. A Parallel Hebrew-English Critical Edition of the Two Versions of the Text. Edited, translated and annotated by Shlomo Sela. Leiden ; Boston : Brill, 2010. (Études sur le judaïsme médiéval ; 39.)

11 Abraham Ibn Ezra on Elections, Interrogations and Medical Astrology. A Parallel Hebrew-English Critical Edition of the Book of Elections (3 Versions), the Book of Interrogations (3 Versions), and the Book of Luminaries. Edited, translated and annotated by Shlomo Sela. Leiden ; Boston : Brill, 2011. (Études sur le judaïsme médiéval ; 50.)

12 Abraham Ibn Ezra on Nativities and Continuous Horoscopy. A Parallel Hebrew-English Critical Edition of the Book of Nativities and the Book of Revolution. Edited, translated and annotated by Shlomo Sela. Leiden ; Boston : Brill, 2013. (Études sur le judaïsme médiéval ; 59.)

13 Erre lásd: Shlomo Sela: A Fragment From an Unknown Redaction of Re'sit Hokmah by Abraham Ibn Ezra. Aleph, Vol. 10, No. 1 (2010) 42–66.

14 A kérdésnek, és főleg Maimonidész válaszána elég terjedelmes szakirodalma van. A teljeség igénye nélkül: Alexander Marx: The Correspondence Between the Rabbis of Southern France and Maimonides about Astrology. Hebrew Union College Annual Vol. 3 (1926) 311–358., Ralph Lerner: Maimonides' Letter on Astrology. History of Religions Vol. 8, No. 2 (Nov., 1968) 143–158., Y. T. Langermann: Maimonides' Repudiation of Astrology. Maimonidean Studies 2. (1991) 123–158., Gad Freudenthal: Maimonides' Stance on Astrology in Context. Cosmology, Physics, Medicine, and Providence. In: Fred Rosner – Samuel S. Kottek ed.: Moses Maimonides: Physician, Scientist, and Philosopher. Northvale (NJ) ; London : Aronson, 1993. 77–90., Shlomo Sela: Queries on Astrology Sent from Southern France to Maimonides: Critical Edition of the Hebrew Text, Translation, and Commentary. Aleph No. 4 (2004) 89–190.

száma miatt a kiadás során nem lehetett valamennyit figyelembe venni: a szerkesztő választása a legrégebbi, legteljesebb és legjobb állapotú szövegekre esett. Egyébként a héber nyelvű kéziratok lényegesen fiatalabbak, mint a mű ófrancia, illetve latin fordításainak a kéziratai, így Sela helyeként ez utóbbiakat is bevonta a vizsgálatba.

Miért ibn Ezra legkorábbi asztrológiai munkája került utolsóként sorra? Mert a *Re'shit ḥokhmah*-nak már volt kiadása és angol fordítása: 1939-ben jelentette meg *Raphael Levy* és *Francisco Cantera*.¹⁵ Ahogy Levy és Cantera munkájának az előszava is világossá teszi, a kiadás készítőit egyrészt a neolatin nyelvészeti érdeklődés motiválta – így a szövegkiadás az ófrancia fordítás kiadása, az angol fordítás viszont az eredeti héber szövegé. Az 1939-es angol szöveg szó szerinti fordítás, ugyanis a kiadás készítői bevallottan keveset értettek az asztrológiához. Shlomo Sela új fordítása kijavított néhány értelmi és terminológiai hibát, ám az előrelépés nem forradalmi az 1939-es szó szerinti fordításhoz képest, mert már az is meglehetősen jó színvonalú volt. Sela egyébként sehol nem reflektál a korábbi angol fordításra, sőt, a bevezetésben tévesen azt állítja, hogy az az ófrancia szövegé.

Mint minden monumentális vállalkozásnak, a Shlomo Sela által készített kiadásoknak is vannak hiányosságai: nevezetesen a magyarázó, tartalmi kommentár helyenként elégtelen volta. A kommentár hiánytalanul feltárja az ibn Ezra saját szövegei közti kereszthivatkozásokat és kapcsolatokat, de az ibn Ezra által használt, korábbi arab forrásokra való utalásokat hiába keresi az olvasó. Ebből a szempontból előrelépést jelent a legfrissebb, 2017-es szövegkiadás, melyben Sela ibn Ezra bevezető műveinek több arab forrását is azonosította. A kutatás eredménye azonban kevésbé meglepő: ezek a legnépszerűbb arab asztrológiai bevezető művek, Abū Ma' shar, al-Qabīṣī, valamint Sahl ibn Bishr munkái.

Talán ennél is fájóbb az asztrológia és a csillagászat matematikai, technikai kérdéseit magyarázó jegyzetek hiánya. Műveiben ibn Ezra számos esetben tárgyal matematikai eljárásokat az asztrológiai házakkal, a fényszögekkel vagy a direkciókkal kapcsolatban, ám ezek ér-

---

15 The Beginning of Wisdom. An Astrological Treatise by Abraham ibn Ezra. Ed. by Raphael Levy and Francisco Cantera. Baltimore : Johns Hopkins Press ; London : Humphrey Milford ; [Oxford] : Oxford University Press ; Paris : Société d'Édition „Les belles lettres”, 1939. (The Johns Hopkins Studies in Romance Literatures and Languages ; Extra Volume XIV.)

telmezéséhez az olvasó semmilyen segítséget vagy gyakorlati példát nem kap. A jegyzetapparátus sajnos egyébként is nehezen használható, ugyanis nem a párhuzamosan közölt héber-angol szöveg alatt helyezkedik el, hanem külön fejezetben, végjegyzetként, ami megnehezíti a navigálást a több mint 800 oldalas könyvben.

Az ibn Ezra szövegeivel, illetve az arab és a középkori európai asztrológia történetével foglalkozó tudományos kutatás számára tehát maradt még feladat bőven. És ezt a jövőbeli munkát tette lényegesen könnyebbé és gyorsabbá az a tény, hogy ibn Ezra héber nyelvű asztrológiai művei immár mindenki számára hozzáférhetőek.

Az európai, latin nyelvű hagyomány tanulmányozóinak nem szabad elfelejteniük ugyanakkor, hogy az eredetileg héber nyelvű művek kiadása nem azonos a latin fordításokkal, amelyeket a középkori Európa tudós olvasói használtak. Márpedig az eredeti művek fordítása során gyakran komoly és értelemzavaró hibák, félreértések kerülhettek a szövegekbe, ahogy azt *Richard Lemay* az arab asztrológiai művek példáján érzékletesen bizonyította.¹⁶ Ahogy *Sela* a jelen kötet előszavában megjegyzi, a szövegkiadási vállalkozás ibn Ezra asztrológiai műveinek latin fordításaival folytatódik majd.

A kutatás és szövegkiadás egy másik lehetséges iránya a Sevillai János (*Johannes Hispalensis et Limiensis, fl. 1127–1145*) neve alatt elterjedt asztrológiai bevezető mű, az *Epitome totius astrologiae*. Ez két részből áll: az első fele, az *Ysagoge*¹⁷ egy általános bevezető könyv, a második fele, a *Liber quadripartitus* pedig az asztrológia négy ágát ismerteti.¹⁸ *Charles Burnett* először egy 2002-es tanulmányában mu-

---

16 Richard Lemay: Fautes et contresens dans les traductions arabo-latines médiévales: l'Introductorium in astronomiam d'Abou Ma'shar de Balkh. *Revue de Synthèse* 89. (1968) 101–123. Sőt, fordítási hibák már a szövegek görög-ről arabra történő fordítása során is keletkeztek. Lásd például: Paul Kunitzsch: Albumasariana. *Annali dell'Istituto Universitario Orientale di Napoli* 62. (2002) 19–28., 23–24.

17 Az asztrológiai bevezető művek címadására és az *Ysagoge* kifejezés használatára lásd: Stephen Vanden Broecke: Dee, Mercator, and Louvain Instrument Making. *An Undescribed Astrological Disc by Gerard Mercator (1551)*. *Annals of Science* 58. (2001) 219–240., 236., 50. jegyzet, illetve részletesen Charles Burnett: *Introducing Astrology: Michael Scot's Liber introductorius and Other Introductions*. In: Wiebke Deimann – David Juste ed.: *Astrologers and their Clients in Medieval and Early Modern Europe*. Köln [etc.] : Böhlau, 2015. (Beihefte zum Archiv für Kulturgeschichte ; 73.) 29–41.

18 A középkori asztrológiai kézikönyvek hagyományosan négy területre osztották fel az asztrológiát: születési horoszkópok, elekción, kérdő asztrológia és mundánasztrológia.

tatott rá, hogy a műben kizárólag itáliai helységnevek szerepelnek, így az aligha köthető az Ibériai-félszigethez.¹⁹ Később Burnett és Shlomo Sela is tartalmi és szókincsbeli párhuzamokat talált Sevillai János bevezetője és Abraham ibn Ezra számos írása között, *Renate Smithuis* pedig ibn Ezra héber neologizmusainak fordításait azonosította a latin szövegben.²⁰ Jelen szövegkiadásában Sela a szövegek közötti újabb párhuzamokra mutatott rá. Mivel az *Epitome* 1142-ben íródott, és így legalább két évvel megelőzi ibn Ezra legkorábbi héber nyelvű asztrológiai műveit (tehát nem lehet szó arról, hogy egy ismeretlen szerző vett át részeket ibn Ezra már elérhető műveiből), felmerül annak a lehetősége, hogy maga ibn Ezra a szöveg szerzője. Ám, ahogy az a szöveghagyományok kérdésében általában lenni szokott, az igazság valószínűleg ennél jóval bonyolultabb.

Az a tény, hogy e három szerző, egyrészt Shlomo Sela, másrészt Renate Smithuis és Charles Burnett részben párhuzamosan folyó kutatásai kiegészítik egymást, ismét rámutat arra, hogy a kulturális, intellektuális javak hagyományozódása egyik kultúrkörrel a másikra olyan összetett kutatási terület, ahol arabistáknak, hebraistáknak és latinistáknak együtt kell dolgozniuk, ha teljes képet szeretnének kapni.

Abraham Ibn Ezra's Introductions to Astrology. A Parallel Hebrew-English Critical Edition of the Book of the Beginning of Wisdom and the Book of the Judgments of the Zodiacal Signs. Edited, translated and annotated by Shlomo Sela. (Abraham Ibn Ezra asztrológiai bevezető művei. „A bölcsesség kezdete” és „Az állatövi jelek ítéletei” párhuzamos héber–angol kritikai kiadása) Leiden, Boston: Brill, 2017. (Études sur le judaïsme médiéval; 69.) XIII, 822 o.

Veszprémy Márton

---

19 Charles Burnett: John of Seville and John of Spain. A mise au point. Bulletin de philosophie médiévale 44 (2002) 59–78.,76.

20 A problémát tárgyaló írások: Charles Burnett: Weather Forecasting, Lunar Mansions and a Disputed Attribution. The Tractatus pluviarum et aeris mutationis and Epitome totius astrologiae of 'Iohannes Hispalensis'. In: Anna Akasoy – Wim Raven ed.: Islamic Thought in the Middle Ages. Studies in Text, Transmission and Translation, in Honour of Hans Dabier. Leiden, Boston: Brill, 2008. (Islamic Philosophy, Theology and Science. Texts and Studies ; 75.) 219–265., 237–238., Burnett: Hebrew and Latin Astrology 72., Sela: A Fragment From an Unknown Redaction of Re'šit Ḥokmah 48., ibn Ezra: The Book of the World 27., Abraham Ibn Ezra on Elections 26–27., Abraham Ibn Ezra on Nativities and Continuous Horoscopy 47., 49., 52., 55.